

**მდგრადი განვითარების კონცეფცია - ქვეყნის
ეკოლოგიურ-ეკონომიკური განვითარების
დოქტრინა**

DOI:10.36962/ECS105/8-10/2023-43

მალხაზ გვიჩია

ეკონომიკის დოქტორი, აკაკი წერეთლის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორი,
gvichia.m@mail.ru

მზისადარ ბჟალავა

ემკ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ლალი ხარბედია

ემკ, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

განხილულია მდგრადი განვითარების კონცეფციის თეორიული ასპექტები. ძირითადი აქცენტი გაკეთებულია ეკონომიკურ-ეკოლოგიური ასპექტების შესწავლაზე. აღნიშნულია, რომ მდგრადი განვითარება და მისი რეალიზება ნებისმიერი ქვეყნისთვის უმნიშვნელოვანესი სტრატეგიული ამოცანებია. მდგრადი განვითარება – ეს არის საზოგადოების განვითარების ისეთი სისტემა, რომელიც ეკონომიკური განვითარებისა და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს ადამიანის ცხოვრების დონის ხარისხის ზრდას და მომავალი თაობების უფლებას, ისარგებლონ შეუქცევადი, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი.

მსოფლიო საზოგადოებამ დაიწყო მსჯელობა, თუ როგორ დააღწიოს თავი გლობალურ პოსტინდუსტრიულ მანქანას, რაც

დადასტურდება დოკუმენტით – „XXI საუკუნის დღის წესრიგი“, რომელიც მიღებულია გაეროს სპეციალურ კონფერენციაზე. მისი მიზანია შექმნას ახალი მოდელი, რომელიც შეძლებს ცივილიზაციას დაეხმაროს გლობალური წინააღმდეგობის დაძლევაში. ასეთი მოდელად ითვლება ეროვნული ეკონომიკის მდგრად განვითარება. ხაზგასმულია, რომ მდგრადი განვითარება, თითოეული ქვეყნის არჩევანია და ის დამოკიდებულია არა მხოლოდ ეკოლოგიურ-ეკონომიკურ პოლიტიკაზე, არამედ რელიგიაზე, კულტურულ ტრადიციებზე, მორალურ იმპერატივებზე და ა.შ. ეს ყველაფერი იწვევს გარკვეულ ქვეყნებში მდგრადი განვითარების ფორმირებას მისი ზოგადი პრინციპების შენარჩუნების აუცილებლობით.

ამრიგად, მდგრადი განვითარება დამყარებულია დემოკრატიული საზოგადოების ისეთ ეკონომიკაზე, რომელშიც შეიქმნა ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და სოციალური სამართლიანობის პრინციპები. მდგრადი განვითარება არის სამი ურთიერთდაკავშირებული სფეროს გადაკვეთის ადგილი: საზოგადოება, ეკონომიკა და გარემო.

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება, გლობალიზაცია, ეროვნული ეკონომიკა, ეკოლოგიურ-ეკონომიკური პოლიტიკა.

შესავალი

მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის შეუქცევადმა პროცესმა მრავალი ქვეყანა ახალი გამოწვევებისა და არჩევნის წინაშე დაყენა. ამ არჩევნის მთავარი მიზანი ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოების მიერ მსოფლიო ეკონომიკაში „ბუნებრივი“ ადგილის პოვნაა, ისე რომ არ დაკარგონ ისტორიულად მიღწეული სოციალურ-ეკონომიკური, კულტურული და სხვა სახის მიღწევები და არ ჩამორჩნენ რეალობას, მაქსიმალური შესაძლო სარგებელი ნახონ ყოველივე ახალიდან. ამ გარემოებათა გათვალისწინებით მათ უნდა შეძლონ განვითარების ეროვნული მოდელის შემუშავება. ამ გამოწვევის წინაშე დგას საქართველოც.

ამასთან უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ეროვნულ სახელმწიფოთა წინსვლა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია იმაზედ, თუ რამდენად შეძლებენ გლობალური სოციალურ-ეკონომიკური ტენდენციებისადმი ქვეყანაში რეალურად ჩამოყალიბებული ეროვნული მენტალიტეტის, ინტერესებისა და ტრადიციების მისადაგებას. ყოველივე ეს ეროვნული ეკონომიკების განვითარების შესახებ არსებული თეორიული კონცეფციების გაანალიზებას მოითხოვს. ერთ-ერთი თანამედროვე მიმართულება, რომელიც ამ მიზანს ემსახურება, არის მდგრადი განვითარების კონცეფცია, რომელსაც საფუძველი ჯერ კიდევ XX საუკუნის 80-იან წლებში ჩაეყარა. დღეს კი ის მრავალი ქვეყნის, განსაკუთრებით კი ახალი ინდუსტრიული სახელმწიფოების ეროვნული ეკონომიკის განვითარების დოქტრინას წარმოადგენს. გამოწვევის არც საქართველოა. შემთხვევითი არ არის, რომ საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს ეწოდა ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, რაც არსებითად ცვლის ამ უწყების მიზნებსა და მოქმედების არეალს. ჩვენი მიზანია ყურადღება გავამახვილოთ მდგრადი განვითარების ეკონომიკურ ასპექტებზე და პრობლემა ამ კუთხით განვიხილოთ.

ძირითადი შინაარსი

მდგრადი განვითარება – ეს არის საზოგადოების განვითარების ისეთი სისტემა, რომელიც ეკონომიკური განვითარებისა და გარემოს დაცვის ინტერესების გათვალისწინებით უზრუნველყოფს ადამიანის ცხოვრების დონის ხარისხის ზრდას და მომავალი თაობების უფლებას, ისარგებლონ შეუქცევადი, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი. მრავალი მკვლევარი ყურადღებას ამახვილებს მდგრადი განვითარების ეკონომიკურ ასპექტებზე. იგი განიხილება განვითარებად, რომელიც მომავალ თაობებს არ აკისრებს დამატებითი დანახარჯების გაწევის აუცილებლობას, და რომელიც უზრუნველყოფს პერსპექტივაზე გათვლილ სანარმოო პოტენციალის კვლავწარმოებას.

მდგრადი განვითარების კონცეფციის საფუძველია გაეროს საერთაშორისო კომისიის სპეციალური გამოკვლევა, რომელიც მოხსენების ფორმით წარადგინა 1987 წელს გ. ბრუნტლანდმა. შემდეგში იგი ჩამოყალიბდა მდგრადი განვითარების პრინციპების სახით რიო-დე-ჟანეიროს სპეციალურ კონფერენციაზე. [6] საერთაშორისო აღიარებით, ეს პრინციპები მიღებულია როგორც უმთავრესი გზა გლობალური და რეგიონული განვითარებისათვის. მსოფლიოს ყველა განვითარებულმა სახელმწიფომ განაცხადა მდგრადი განვითარების გზით სიარულის სურვილი. იგი მოითხოვს ეკოლოგიურ-ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებას. მდგრადი განვითარების პირობებში თითოეული ქვეყნის მიერ ეკოლოგიურ-ეკონომიკური პოლიტიკის არჩევას განაპირობებს რელიგია, კულტურული ტრადიციები, ზნეობრივი იმპერატივები და სხვა. ყველაფერი ეს იწვევს ცალკეულ ქვეყნებში მდგრადი განვითარების ფორმირების სპეციფიკას საერთო პრინციპების შენარჩუნების აუცილებლობით.

მდგრადი განვითარება დღეს განიხილება ეროვნული ეკონომიკის გარდაქმნის პირობად. ამ მხრივ აღსანიშნავია პოლიტიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, ბაზელის უნივერსიტეტის პროფესორის გიუნტერ ბუხლერის მიერ გამოქვეყნებული სტატია “რას მოაქვს წარმატება? მდგრადი ეკონომიკური განვითარების 8 გაკვეთილი”. [1]

2013 წელს გამოჩენილი მოღვაწეებისაგან შემდგარმა ჯგუფმა, რომელთა შორის ელენ ჯონსონ სერლიფი და დევიდ კემერონიც არიან, 2015 წლის შემდგომი პერიოდისათვის განვითარების პროგრამული ორიენტირების შესახებ ანგარიში გამოაქვეყნა სახელწოდებით “ახალი გლობალური პარტნიორობა” (“გაერო“-ს გამომცემლობა, 2013). რომლის თანახმად კაცობრიობის მთავარი მიზანი მდგრადი განვითარების მეშვეობით უკიდურესი სიღარიბის აღმოფხვრა და ქვეყნების ეროვნული ეკონომიკის გარდაქმნაა.

მდგრადი განვითარება და მისი რეალიზაციის გზების ძიება ნებისმიერი ქვეყნის უმნიშვნელოვანესი სტრატეგიული ამოცანაა. მსოფლიო საზოგადოება იწყებს მსჯელობას, როგორ და-

აღნიშნული თავი გლობალურ პოსტინდუსტრიულ მანქანას. ამას ადასტურებს გაეროს სპეციალურ კონფერენციაზე მიღებული დოკუმენტი `დღის წესრიგი XXI საუკუნისათვის. უნდა შეიქმნას განვითარების ახალი მოდელი, რომელიც შეძლებს, დაეხმაროს ცივილიზაციას გლობალური წინააღმდეგობის გადჭრაში. ასეთ მოდელად მოიაზრება ნეოეკონომიკა.

ნეოეკონომიკა ცივილიზაციური განვითარების პოსტინდუსტრიული ეტაპის შემდგომი საფეხურია – ფასეულობათა ახალი ნაკრების საფუძველზე ჩამოყალიბებული გლობალური სისტემის პროგრესული მოდელი, რომელიც გულისხმობს ტექნოლოგიური და არასისტემური (ეთნოეროვნული, კულტურული, მორალურ-ეთიკური, ეკოლოგიური და ა.შ.) ფაქტორების ჰარმონიულ სიმბიოზს ცხოვრების დონის კვლავწარმოებისათვის.

პროგრესული განვითარების ნეოეკონომიკური მოდელი გულისხმობს მსოფლიო განვითარების ახალ კანონზომიერებათა ჩამოყალიბებას, სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა ახალი პრინციპების შემუშავებას. აღსანიშნავია, რომ არსებითად იცვლება თვით ადამიანის როლი ახალ მოდელში. უნდა ჩამოყალიბდეს განვითარების ახალი სუბიექტი და შესაბამისად ახალი ორგანიზაციულ-ფუნქციური სტრუქტურები.

ეროვნულმა ეკონომიკურმა სისტემებმა გამოავლინეს მოქნილობის მაღალი ხარისხი, რაც ქმნის საფუძველს პოსტინდუსტრიული სამეურნეო სისტემის ძირითად მახასიათებელთა შერწყმისათვის ეთნოეროვნულ გარემოსთან. ასევე იქმნება საფუძველი ისეთი ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბებისათვის, რომელიც ითვალისწინებს ეროვნული მენტალიტეტის, კულტურულ და ტრადიციულ ფასეულობათა შერწყმას ცხოვრების ახალ წესთან. გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში დიდი ყურადღება ეთმობა მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების სახელმწიფოებრივი პროგრამის შემუშავებასა და განხორციელებას. საქართველოში ჯერ კიდევ 1996 – 1997 წლებში ქართველმა მეცნიერებმა არაერთი ნაშრომი მიუძღვნეს აღნიშნულ პრობლემებს. მათ შორის აღსანიშნავია თ. ჩიკვაიძის საქართველოს მდგრადი და უსაფრ-

თხო განვითარების პროგრამა XXI საუკუნისათვის, რომელშიც საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტები გამოიკვეთა. როგორც ავტორი აღნიშნავს, მისი შემუშავება განაპირობა „მსოფლიოს გლობალური, განსაკუთრებით ეკოლოგიური კატასტროფის, რესურსების უკმარისობის პრობლემის გამწვავებამ, უდიდესმა გეოპოლიტიკურმა ძვრებმა მსოფლიოში და საქართველოს განვითარების გამოცდილებამ უკანასკნელ პერიოდში“. მნიშვნელოვანია საქართველოს ეროვნული ინტერესების უზრუნველყოფის ღონისძიებების დასახვა გლობალური თუ რეგიონული პოლიტიკური ტრანსფორმაციის სხვადასხვა სცენარის და ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივის გათვალისწინებით. საჭიროა ეროვნული ეკონომიკის მდგრადი განვითარების მოდელის შემუშავება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდში ამ მიმართულებით საქართველოში გარკვეული რეალური ნაბიჯები გადაიდგა. საქართველოს მდგრადი განვითარების მოდელის შემუშავების მიზნით მოწვეულ იქნა არიზონას სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან არსებული გლობალური მდგრადი განვითარების ინსტიტუტის მეცნიერთა ჯგუფი, რომელთა შორის იყო მეცნიერი ჯონ ჰოფმაისტერი. მიუხედავად იმისა, რომ ის ძირითადად მდგრადი განვითარების ენერგეტიკულ ასპექტებს იკვლევს, აღნიშნავს, რომ მიდგომა აღნიშნული საკითხისადმი მულტისექტორულია და მოიცავს სხვადასხვა სფეროს. განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს მდგრადი განვითარების ეკონომიკურ ასპექტებზე და აღნიშნავს: “ნარმატებისა და განვითარების გზაზე ყველაზე მნიშვნელოვანი ეკონომიკური კეთილდღეობაა. ეს მეტ სამუშაო ადგილს, შიდა ინვესტიციების ზრდას, ადამიანური შესაძლებლობების გაუმჯობესებას, ინფრასტრუქტურის შექმნა-დახვეწას და ბევრ სხვა ასპექტს მოიცავს როგორც მოკლე, ისე ხანგრძლივი ძალისხმევის შედეგად.”

გლობალურ დონეზე „მდგრადი განვითარების“ ცენტრალურ იდეას წარმოადგენს პოსტინდუსტრიალიზმის მდგრადობის დასაბუთება, რაც გულისხმობს მსოფლიო კვლავწარმოების ციკლების შენარჩუნებას და მათი მოქმედების მდგრადობას,

რისთვისაც საჭიროა ეროვნულ რესურსთა უწყვეტად მიწოდების უზრუნველყოფა მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნიდან. მაგრამ თვით პოსტინდუსტრიალიზმის უმაღლესი ფაზა - ტექნოგენური წყობა შეიძლება აღმოჩნდეს მიზეზი მრავალი ქვეყნის მდგრადი განვითარების შერყევისა. (მხედველობაში გვაქვს მაღალ ტექნოლოგიათა რევოლუციური განვითარება, რომელიც ხშირად ჯერ კიდევ სიცოცხლისუნარიანი სამეურნეო ინფრასტრუქტურების მოშლას იწვევს და მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ეროვნულ ეკონომიკას). პოსტინდუსტრიულმა მოდელმა შეიმუშავა მდგრადი განვითარების სტრატეგიული მეთოდები, მაგრამ მხოლოდ მსოფლიო ტექნოლოგიური და ეკონომიკური განვითარების ცენტრებისათვის. რაც შეეხება რეგიონული ეკონომიკური სივრცის სხვა არეალებს, ეკონომიკური ზრდის ეკოლოგიურ შემადგენელთან ერთად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ ადამიანთა საზოგადოების ჰარმონიულ განვითარებას, ცხოვრების დონის კვლავ-წარმოებას კულტურული, მორალურ-ეთიკური, რელიგიური და სხვა ტრადიციული ფაქტორების გათვალისწინებით. აღსანიშნავია, რომ შესაბამისად ცნება - "მდგრადი განვითარება" იძენს სრულიად განსხვავებულ შინაარსობრივ და ფუნქციურ დატვირთვას. ის გულისხმობს ეროვნული და ინდუსტრიული ელემენტების ჰარმონიული სინთეზის მდგრადობას. ეს არის განვითარების მოდელი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მომავალი თაობების უფლება ისარგებლონ შეუქცევადი, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ცვლილებებისაგან მაქსიმალურად დაცული ბუნებრივი რესურსებითა და გარემოთი. ამისათვის კი აუცილებელია ქვეყნის ხელისუფლებამ გაიაზროს მოკლევადიანი, საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი პერსპექტივები და შექმნას შესაძლებლობები იმისათვის, რომ ყველა სექტორმა კომბინირებულად იმოქმედოს. როგორც ჯონ ჰოფმეისტერი აღნიშნავს, მნიშვნელოვანია, რომ დროს ჩვენს მეგობრად აღვიქვამდეთ. დრო, რომელიც მიდის, მტერი კი არა მეგობარია, მაშინ, როდესაც თქვენ იაზრებთ მოკლევადიან, საშუალოვადიან და გრძელვადიან პერსპექტივებს. მისივე სიტყვებით

რომ ვთქვათ, განვითარების გზაზე ბევრი პარლამენტი და ბევრი პრემიერ მინისტრი შეიცვლება. თუმცა ხალხი არის ის, რაც არ იცვლება. განვითარების ამ მოდელისაგან საქართველოს მოსახლეობამ, საქართველოს ბიზნესმა უნდა მიიღოს სარგებელი.[2]

დასკვნა

ამრიგად, მდგრადი განვითარება დამყარებულია დემოკრატიული საზოგადოების ისეთ ეკონომიკაზე, რომელშიც შერწყმულია ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და სოციალური სამართლიანობის პრინციპები. მდგრადი განვითარება არის სამი ურთიერთდაკავშირებული სფეროს გადაკვეთის ადგილი: საზოგადოება, ეკონომიკა და გარემო. ის მხოლოდ გარემოს დაცვაზე არ არის ორიენტირებული, არამედ მოიცავს ადამიანის საქმიანობის სხვადასხვა სფეროს: სოციალურს, ეკონომიკურს, კულტურულს, პოლიტიკურსა და დემოგრაფიულს. აქედან გამომდინარე, მდგრადი განვითარების მოდელი შეიძლება საფუძვლად დაედოს ქვეყნების, რეგიონების, ერების და გლობალური საზოგადოების განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გიუნტერ ბუხლერი, რას მოაქვს წარმატება? მდგრადი ეკონომიკური განვითარების 8 გაკვეთილი. ჟურნალი "ლიბერალი", ონლაინ გამოცემა, თბილისი, 2013.
2. ჯონ ჰოფმეისტერი საქართველოს მდგრადი განვითარების გამოწვევის შესახებ, ჟურნალი "ლიბერალი", ონლაინ გამოცემა, თბილისი, 2015.
3. ლ.თოდუა, შ. მურღულია, მდგრადი განვითარება და საქართველოს რეფორმები, საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, თბილისი, 2010.
4. პეპანაშვილი ნ., კლიმატში ლ., მალრაძე კ., გარემო და მდგრადი განვითარება, სტუ, თბილისი 2007.
5. სილაგაძე ა. ნ., ბასილაია თ., ჩიკვაძე თ. ნ. პოსტსოციალისტური ტრანსფორმაცია. საქართველოს ეკონომიკა XXI საუკუნის მიჯნაზე, თბ., 2001;
6. შიხაშვილი გ., მდგრადი განვითარების კონცეფცია და ეკო-

ლოგიური მენეჯმენტი. საქართველოს სტრატეგიული კვლევის ცენტრი, ბიულეტენი #51, 2001, გვ. 3-30;

7. www.ifsdeurope.com/conseptge.html

w3.cenn.org/wssl/uploads/files/Sustainable_Development_and_Reforms_in_Georgia <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/115578/>

8. <https://www.civiceducation.ge/ka/lessons/3-27>

9. <http://www.economy.ge/?page=ecopolitic&s=43>

10. <http://www.conferenceconomics.tsu.ge/>

REFERENCES:

1. Gunther Buchler - What Does Success Bring? 8 lessons of sustainable economic development. "Liberal" magazine, online edition, Tbilisi, 2013;

2. John Hofmeister = On the Challenge of Sustainable Development of Georgia, "Liberali" magazine, online edition, Tbilisi, 2015;

3. L. Todua, Sh. Murgulia - Sustainable Development and Reforms of Georgia, Center for Strategic Studies and Development of Georgia, Tbilisi, 2010;

Pepanashvili N., Klimiashvili L., Maghradze K., = Environment and Sustainable Development, Stu, Tbilisi 2007;

5. Silagadze A. N., Basilaya T., Chikvaidze T. N. = Post-Socialist Transformation. Georgian Economy at the Edge of the XXI Century, Tb., 2001;

6. Shikhashvili G., - Concept of Sustainable Development and Ecological Management. Center of Strategic Studies of Georgia, Bulletin #51, 2001, pg. 3;

7. www.ifsdeurope.com/conseptge.html

w3.cenn.org/wssl/uploads/files/Sustainable_Development_and_Reforms_in_Georgia <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/115578/>

8. <https://www.civiceducation.ge/ka/lessons/3-27>

9. <http://www.economy.ge/?page=ecopolitic&s=43>

10. <http://www.conferenceconomics.tsu.ge/>

**„THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
AS A DOCTRINE OF ECOLOGICAL-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF A COUNTRY“**

Malkhaz Gwichia, PhD

Doctor of Economics, lecturer of Akaki Tsereteli
State University; email: gvichia.m@mail.ru

Mzisadar Bzhalava, PhD

Assistant Professor of Akaki Tsereteli State University

Lali Kharbedia, PhD

Associate Professor of Akaki Tsereteli State University

RESUME

The work “The concept of sustainable development as a doctrine of ecological-economic development of the country” discusses theoretical aspects of the concept of sustainable development. The main focus is made on the study of the economic aspects. It is noted that the sustainable development and its realization are the most important strategic tasks for any country. The world society has begun to discuss how to get rid of the global post-industrial machine. The latter can be confirmed by the document – “Agenda of the XXI c.” - adopted at the UN special conference. Its aim is to create a new model which will be able to help the civilization overcome the global resistance. Such model is considered to be sustainable development of national economies. It is emphasized, that in the conditions of sustainable development, the choice of each country’s ecological and economic policy is depended on the religion, cultural traditions, moral imperatives and, etc. All this leads to the formation of the sustainable development in certain countries with the necessity to preserve its general principles.

Key words: sustainable development, globalization, national economy, ecological-economic policy.